

NARODOWY
BANK POLSKI

Sytuacja życiowa i ekonomiczna uchodźców z Ukrainy w Polsce

Raport z badania ankietowego
zrealizowanego przez OO NBP

Sytuacja życiowa i ekonomiczna uchodźców z Ukrainy w Polsce

Raport z badania ankietowego zrealizowanego przez OO NBP

Opracował:
Departament Statystyki

Zespół autorski:
Iza Chmielewska-Kalińska
Beata Dudek
Paweł Strzelecki

Spis treści

Podsumowanie najważniejszych wniosków	4
Wstęp	6
1. Cechy społeczno-demograficzne uchodźców	7
1.1. Kiedy i skąd przyjeżdżali uchodźcy?	7
1.2. Podstawowe cechy respondentów	8
1.3. Wcześniejsze doświadczenia uchodźców z pobytem w Polsce	14
2. Sytuacja ekonomiczna uchodźców w Polsce	16
2.1. Aktualny status na rynku pracy	16
2.2. Aktywność na rynku pracy na Ukrainie przed migracją do Polski	17
3. Pomoc dla uchodźców oraz od uchodźców	20
3.1. Pomoc już udzielona uchodźcom z Ukrainy w Polsce	20
3.2. Opinie uchodźców dotyczące oczekiwanych form pomocy	21
3.3. Przekazy od uchodźców na Ukrainę	21
4. Dalsze plany uchodźców	23
4.1. Podstawowe cechy demograficzne a deklarowana chęć dalszego pobytu w Polsce	24
4.2. Planowany dalszy pobyt w Polsce w kontekście sytuacji ekonomicznej uchodźców	25
4.3. Czynniki mogące wpływać na dalsze plany	27
5. Aneks. Metoda badania ankietowego i sposób ważenia wyników	32
Spis wykresów	33

Podsumowanie najważniejszych wniosków

Wybuch wojny na Ukrainie 24.02.2022 spowodował niespodziewany i nagły napływ uchodźców wojennych. Polska jest krajem, w którym było i pozostaje ich ciągle najwięcej. W celu określenia kim są imigranci, jakie mają potrzeby, plany oraz jaka może być ich przyszłość na polskim rynku pracy Narodowy Bank Polski przeprowadził w kwietniu i maju tego roku ankietę wśród obywateli Ukrainy, którzy przyjechali do Polski jako uchodźcy po wybuchu wojny. Wyniki tej ankiety przedstawione szerzej w dalszej części raportu wskazują na to, że:

- Uchodźcy przejeżdżający do Polski reprezentowali wszystkie regiony Ukrainy, jednak ponadprzeciętnie więcej osób przyjechało z rejonów walk, relatywnie dobrze skomunikowanych z Polską (rejon Kijowa i okolic). Około 13% uchodźców trafiło do Polski przez inną granicę niż ta z Ukrainą.
- Na przełomie kwietnia i maja przebywało w Polsce około 1,5 miliona uchodźców z Ukrainy.
- Uchodźcy z Ukrainy to przede wszystkim kobiety, z których ponad 60% przyjechało razem z dziećmi, najczęściej z jednym lub dwoma. Prawie 24% kobiet przyjechało samotnie, przede wszystkim są to osoby poniżej 29 roku życia i powyżej 60 roku życia.
- 50% uchodźców posiada wyższe wykształcenie, co istotnie przewyższa udział osób z wyższym wykształceniem w całym społeczeństwie ukraińskim. Dlatego jednym z wyzwań, które przed nami stoją jest pomoc w znalezieniu im satysfakcjonującej pracy.
- Uchodźcy z Ukrainy są bardzo aktywni na rynku pracy – około 30% z nich już pracowało lub miało załatwioną pracę, a ok. 50% jej poszukuje, w tym bardzo często na część etatu ze względu na zajmowanie się dziećmi.
- Pomimo dużej wcześniejszej migracji zarobkowej do Polski ponad 50% uchodźców, którzy obecnie znaleźli się w Polsce, nie było wcześniej w Polsce ani nie miało wcześniej kontaktu z osobami, które odwiedziły nasz kraj. Duża część uchodźców (46%) nie znała języka polskiego.
- Szczególnie trudna pod względem potencjalnej integracji uchodźców w polskim społeczeństwie i na rynku pracy może być sytuacja w regionach Polski do których trafiło stosunkowo dużo osób nie mających wcześniej kontaktu z naszym krajem i językiem (np.: województwa: świętokrzyskie, podlaskie i warmińsko-mazurskie).
- Główną formą pomocy na jaką wskazywali uchodźcy była pomoc w zakwaterowaniu, w czym oprócz rządu, samorządów oraz polskich rodzin pomagają im wydatnie także rodacy już mieszkający w Polsce. Wyniki badania wskazują, że ok. 1/3 uchodźców płaciła za wynajem z własnych środków.
- Stosunkowo duża grupa uchodźców deklarowała, że nie korzysta z innej pomocy niż zakwaterowanie (43%). Około 1/3 uchodźców posiadała także środki pozwalające na utrzymanie przez ponad trzy miesiące.
- Do działań pomocowych, które ułatwiłaby im dalszy pobyt w Polsce uchodźcy zaliczyli przede wszystkim organizację kursów języka polskiego, pomoc w szybkim znalezieniu pracy oraz pomoc w dostępie do służby zdrowia.

- Około 30% uchodźców przebywających w Polsce przekazuje pomoc rzeczową lub finansową rodzinie lub organizacjom humanitarnym na Ukrainie. Jest to szczególnie częste wśród uchodźców mających pracę (44%).
- W pytaniach związanych z możliwym dalszym pobytem w Polsce dwie trzecie uchodźców deklaruje, że jest w Polsce tymczasowo (poniżej roku). Pozostaniem w Polsce na stałe najbardziej zainteresowani są mężczyźni oraz ludzie młodzi. O powrocie na Ukrainę znacznie częściej myślą kobiety, zwłaszcza samotne z dziećmi. W przypadku szybkiego zakończenia wojny, część osób, która rozważała dłuższy pobyt w Polsce najprawdopodobniej zrewidowałaby swoje plany i wróciłaby do kraju znacznie szybciej.
- Chęć powrotu na Ukrainę w przeciągu roku częściej deklarują też osoby z wyższym wykształceniem, którym może być trudno znaleźć w Polsce satysfakcjonującą pracę w zawodzie i zapewniającą możliwość utrzymania siebie i rodziny. Na stałe w Polsce częściej widzą się osoby pracujące na Ukrainie w służbie zdrowia, rzadziej osoby związane wcześniej z rolnictwem. Co oczywiste, o pozostaniu w Polsce chętniej myślą osoby, które już mają pracę niż te, które jeszcze jej szukają.
- Duże znaczenie dla uchodźców ma nie tylko niezależność finansowa, ale ogólnie możliwość szybkiego usamodzielnienia się w Polsce rozumiana także jako możliwość wynajęcia samodzielnego mieszkania. Może być to trudne, zważywszy aktualne ceny najmu oraz brak wystarczającej puli mieszkań na wynajem zwłaszcza w dużych miastach.
- Niewielki procent uchodźców – tylko ok. 5% chce wyjechać z Polski do innego kraju. Wydaje się, że osoby, które miały taki zamiar, już go zrealizowały przed rozpoczęciem badania (przełom kwietnia i maja 2022). Obecnie deklaracje takie często składają osoby, które wyjechały z Ukrainy same. Często też o wyjeździe dalej na zachód myślą osoby, które na Ukrainie pracowały w branży informatycznej. Stosunków dużo osób planujących dalszą podróż, ankieterzy spotkali w Rzeszowie, co może sugerować, że osoby chcące jechać dalej na Zachód, już w chwili wjazdu do Polski miały sprecyzowane plany dalszej podróży.

Wstęp

Wybuch wojny na Ukrainie w dniu 24.02.2022 r. spowodował niespodziewany i nagły napływ uchodźców wojennych do Polski. Od tamtego czasu przez nasz kraj przewinęło się najwięcej uchodźców związanych z tym konfliktem. Doświadczenia z przeszłości wskazują, że migracja wymuszona wojną jest zupełnie inna od migracji zarobkowej, która do tej pory w większości obserwowana była w Polsce. Po agresji rosyjskiej na Ukrainę w 2014 roku do Polski głęboki kryzys ekonomiczny na Ukrainie i wzrost bezrobocia spowodowały, że przyjeżdżali głównie imigranci ekonomiczni. W ostatnich miesiącach napływają uchodźcy z terenów objętych lub zagrożonych walkami a wojna przyniosła i przynosi wiele ofiar śmiertelnych. Jest to więc migracja wymuszona. Ten ruch migracyjny jest czynnikiem, który kompletnie zmienia realia funkcjonowania rynku pracy w Polsce, ale także jest dużym wyzwaniem z punktu widzenia statystyki publicznej. W celu określenia kim są imigranci, jakie mają potrzeby, plany oraz jaka może być ich przyszłość na polskim rynku pracy Narodowy Bank Polski przeprowadził w kwietniu i maju tego roku ankietę wśród obywateli Ukrainy, którzy przyjechali do Polski od 24.02.2022 r.

Badanie ankietowe zrealizowane zostało pomiędzy 13.04.2022r. a 12.05.2022r. przez Oddziały Okręgowe NBP na próbie 3165 dorosłych uchodźców z Ukrainy (osób, które przyjechały do Polski od 24.02.2022r.). Badanie zostało przeprowadzone za pomocą kwestionariuszy w języku ukraińskim, polskim i rosyjskim. Próba obejmowała w dużym stopniu osoby spotykane w urzędach oraz miejscach zbiorowego zakwaterowania w 16 miastach wojewódzkich. W celu zapewnienia reprezentatywności wyniki zostały przeważone, tak aby proporcje rozmieszczenia imigrantów według powiatów oraz wieku i płci były zgodne z dostępnymi danymi z rejestru PESEL.

Autorzy raportu składają serdeczne podziękowania pracownikom Oddziałów Okręgowych Narodowego Banku Polskiego za wzorowe przeprowadzenie badania ankietowego zgodnie z instrukcjami w tym szczególnie trudnym momencie w historii.

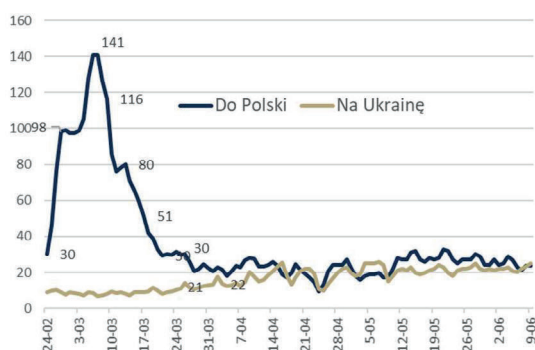
1. Cechy społeczno-demograficzne uchodźców

Przeprowadzone przez OO NBP badanie zawierało pytania dotyczące cech społeczno-demograficznych respondentów (wieku, płci, wykształcenia itd.) oraz pytania dotyczące miejsca zamieszkania przed agresją Rosji na Ukrainę, czy też kierunku, z którego uchodźcy dostali się do Polski. Informacje te mają kluczowe znaczenie ze względu na brak statystyk dotyczących ruchu granicznego z państwami strefy *Schengen*. W niniejszym rozdziale zaprezentowane zostały informacje związane z przyjazdami imigrantów do Polski, miejscem ich pochodzenia, podstawowymi cechami uchodźców przybywających do Polski oraz ewentualnymi wcześniejszymi doświadczeniami uchodźców ułatwiającymi obecny pobyt w Polsce.

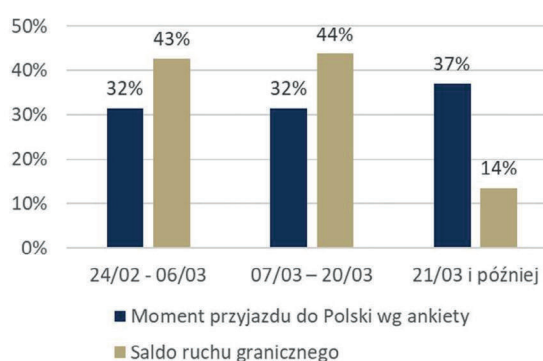
1.1. Kiedy i skąd przyjeżdżali uchodźcy?

Dane straży granicznej wskazują, że od pierwszego dnia wojny na Ukrainie aż do początku kwietnia notowane były wzmożone wyjazdy obywateli Ukrainy do Polski (**Rysunek 1**). W kolejnych tygodniach napływy i odpływy przez granicę z Ukrainą były bardziej zbilansowane, ale wciąż na podwyższonym poziomie. Na początku maja 2022 roku pojawiła się przejściowa tendencja większej ilości powrotów na Ukrainę niż przyjazdów (w późniejszym okresie tendencja ta zaczęła dominować). Główna fala emigracji uchodźczej nastąpiła zatem pomiędzy końcem lutego a początkiem kwietnia bieżącego roku. Duży ruch graniczny tylko częściowo przełożył się na liczbę pozostających w Polsce uchodźców. Było to związane z wyjazdem części uchodźców do innych krajów (głównie do innych krajów UE). Dane z ruchu granicznego nie pozwalają na określenie długości pobytu poszczególnych osób. Często kobiety przyjeżdżające z Ukrainy wracały do kraju rodzinnego by ponownie powrócić do Polski. Można szacować, że w okresie badania w Polsce znajdowało się około 1,5 mln kobiet i dzieci. W stosunku do salda migracji obserwowanego w ruchu granicznym, struktura osób przebywających w Polsce według terminu przyjazdu jest lepiej odzwierciedlana przez zrealizowaną próbę, w której niższy był odsetek osób, które były w Polsce nieprzerwanie od pierwszych tygodni po inwazji. Natomiast większy był udział osób, które deklarowały, że przyjechały po raz ostatni po 21.03.2022 roku (**Rysunek 2**).

Rysunek 1. Ruch na granicy z Ukrainą (dzienny w tysiącach)

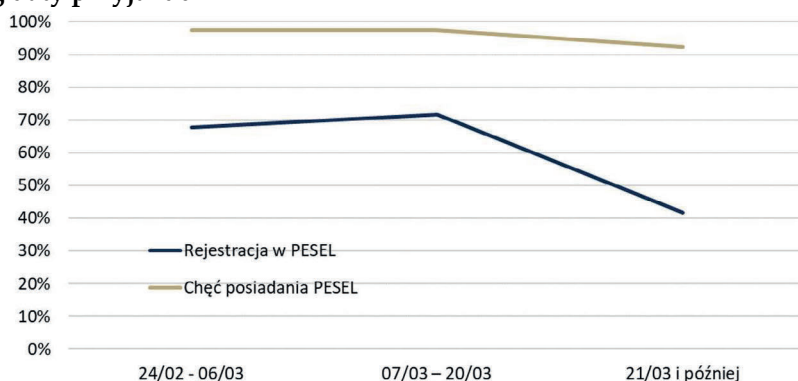

Rysunek 2. Struktura uchodźców według daty ostatniego przyjazdu do Polski (dane ankietowe)

Większość z ankietowanych, dorosłych osób (**Rysunek 3**), albo była już zarejestrowana w systemie PESEL (około 70%), albo chciała się zarejestrować (dodatkowe około 25%). Jedynie poniżej 5% nie było zarejestrowane i nie chciało się zarejestrować. Zainteresowanie otrzymaniem numeru PESEL utrzymywało się na wysokim poziomie 97% wśród przebywających w Polsce nieprzerwanie dłużej oraz 92% wśród przebywających krócej. Około 70% uchodźców, którzy przybyli przed 20 marca uzyskało numer PESEL. Proporcja ta była nieco wyższa wśród osób ankietowanych poza urzędami i miejscami rejestracji imigrantów (ok. 80%). Wśród osób, które przyjechały do Polski po 20 marca udział zarejestrowanych w bazie PESEL był niższy (ok. 40%), co było związane z relatywnie krótkim okresem pobytu w Polsce.

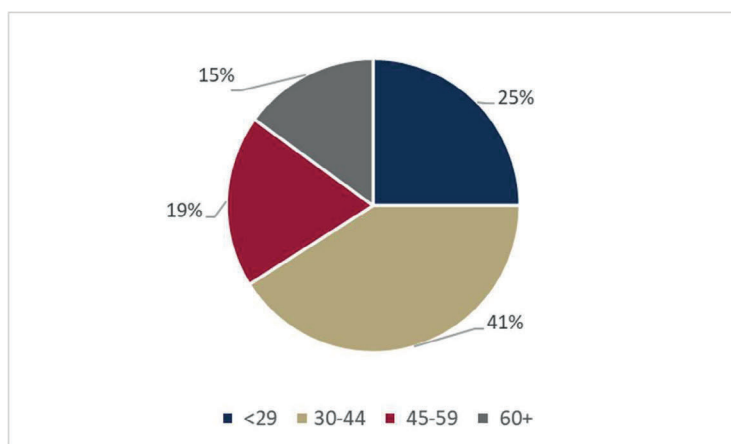
Rysunek 3. Deklarowana chęć rejestracji w PESEL a faktyczna rejestracja według daty przyjazdu

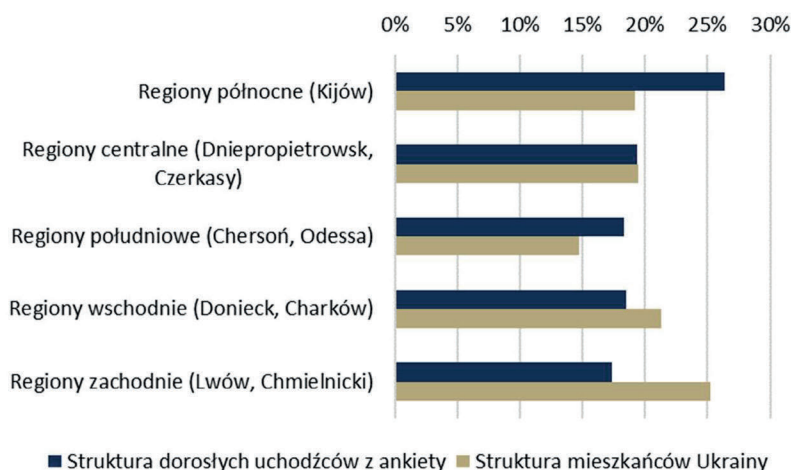
Wyniki badania nie wskazują zatem dlaczego nie wszyscy imigranci, którzy deklarowali, że są zainteresowani uzyskaniem numeru PESEL nie uzyskali go. Oczywiście rejestracja swojego pobytu wymaga pewnego czasu, jednak badanie było przeprowadzane w momencie, gdy system wydawania numerów działał już w pełni sprawnie i obiektywnie nie istniały przeszkody w jego uzyskaniu. Mimo tego istnieje duża grupa osób przebywająca w Polsce bez tej rejestracji.

1.2. Podstawowe cechy respondentów

Atak Rosji na Ukrainę 24 lutego br. spowodował napływ uchodźców z Ukrainy do Europy, w tym przede wszystkim do Polski. Zasadniczy wpływ na cechy i skalę fali uchodźczej miało otwarcie granic Polski z Ukrainą dla uchodźców oraz dekret Prezydenta Ukrainy, który w związku z ogłoszeniem powszechnej mobilizacji zakazał wyjazdu z kraju mężczyznom w wieku 18-60 lat. Wprowadził jedynie nieliczne wyjątki od tej reguły, np. zezwolił na wyjazd ojcom przynajmniej trójki dzieci w wieku poniżej 18 lat. Dlatego dorośli uchodźcy to przede wszystkim kobiety - prawie 90% wszystkich ankietowanych osób. Opisując przybyłych ze względu na wiek, można zauważyć, że najliczniejszą grupę wśród nich stanowiły osoby w wieku 30-44 lat, czyli osoby w tzw. *prime-age* - wieku największej aktywności zawodowej i zakładania rodzin (**Rysunek 4**). Osoby te najczęściej przyjechały z dziećmi. Relatywnie wysoki jest także wśród uchodźców odsetek osób starszych (60+), które w normalnych warunkach nie decydują się na migrację.

Rysunek 4. Uchodźcy z Ukrainy według wieku (osoby powyżej 18 roku życia)

Jak pokazało badanie uchodźcy przybyli do Polski ze wszystkich rejonów Ukrainy¹. Najwięcej, (26% osób) przyjechało z Ukrainy północnej, która obejmuje między innymi Kijów, największe miasto Ukrainy z ponad 3 mln mieszkańców. Rozpatrując liczbę uchodźców w stosunku do liczby mieszkańców poszczególnych regionów Ukrainy przed wojną należy zauważyć, że dużo uchodźców napłynęło też z południowej Ukrainy. Stosunkowo mniej z Ukrainy wschodniej i zachodniej (Rysunek 5).

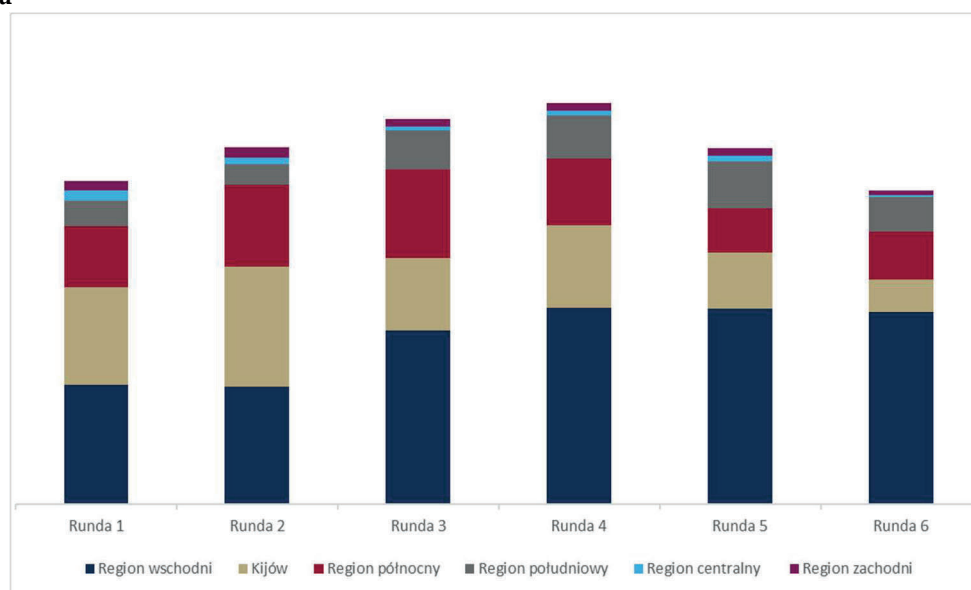
Rysunek 5. Regiony Ukrainy, w których mieszkali uchodźcy przed przyjazdem do Polski oraz struktura ludności tych terenów z 2018 r.

Pewnych wskazówek odnośnie zachowań obywateli Ukrainy w obliczu wojny dostarcza badanie Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM UN). Przeprowadzony 6-krotnie w okresie od 16 marca do 23 czerwca br. sondaż telefoniczny wśród osób wewnętrznie przesiedlonych na Ukrainie.

¹ Na potrzeby badania zastosowano podział Ukrainy na 5 regionów, przyjęty w przepisach obowiązujących na Ukrainie, dotyczących polityki regionalnej: region północny (obwody: sumski, żytomierski, czernihowski, kijowski, miasto Kijów), region centralny (obwody: dniepropetrowski, poławski, czerkaski, winnicki, kirowohradzki), region południowy (obwody: odeski, mikołajowski, chersoński, zaporoski, krymski), region wschodni (obwody: charkowski, Ługański, doniecki); region zachodni (obwody: wołyński, rówieński, lwowski, chmielnicki, iwanofrankowski, tarnopolski, zakarpacki, czerniowiecki).

Według szacunków IOM od wybuchu wojny 8 mln osób było zmuszonych opuścić swoje miejsce zamieszkania i udać się do innego miejsca na Ukrainie (**Rysunek 6**). Jednak proporcje osób przesiedlonych wewnątrz różnią się od proporcji osób, które przybyły do Polski. Najwięcej przesiedlonych wewnątrz pochodzi z Ukrainy wschodniej oraz z Ukrainy północnej wraz z Kijowem. Zgodnie z wynikami sondażu, wybierając miejsce przesiedlenia kierowano się najczęściej takimi czynnikami jak: posiadanie rodziny lub przyjaciół, którzy zapewnią schronienie, oceną, czy dane miejsce jest bezpieczne, czy wreszcie brakiem wyboru – dany obszar to było jedyne możliwe miejsce ewakuacji. Najwięcej przesiedleńców wewnętrznych pochodzi z Ukrainy wschodniej, a region ten jest także często wybierany jako miejsce przesiedlenia.

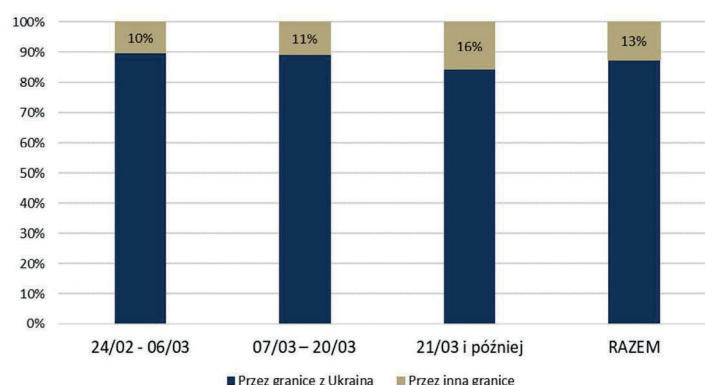
Rysunek 6. Struktura osób przesiedlonych wewnątrz na Ukrainie według regionu pochodzenia

Źródło: International Organization for Migration (IOM), *Ukraine Internal Displacement Report, Round 6*, 23 June 2022, Opracowanie własne.

Większość ankietowanych uchodźców przybyła do Polski przekraczając granicę polsko-ukraińską. Jednak ponad 13% uchodźców przybyło do Polski przez inne kraje. (**Rysunek 7**). Najczęściej na taki sposób przyjazdu do Polski wskazywali uchodźcy z południowej Ukrainy. Można to tłumaczyć przede wszystkim bliskością granic z innymi krajami oraz dużymi kolejkami na polsko-ukraińskiej granicy, co powodowało konieczność kilkudniowego oczekiwania na wjazd do Polski. Warto zwrócić uwagę, że odsetek napływających z innych kierunków (np. po uprzednich pobytach w innych krajach UE takich jak Węgry, Czechy, czy Słowacja) wzrastał wśród imigrantów, którzy napływali do Polski później (z 10% do 16%), co mogło być związane z relatywnie korzystniejszymi niż w innych krajach warunkami stwarzanymi przez Polskę.

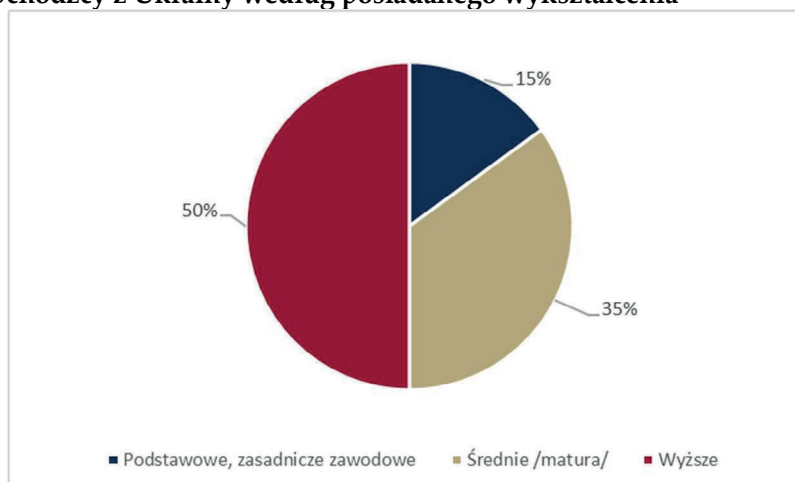
Rysunek 7. Odsetek uchodźców przyjeżdżający do Polski przez granicę Polski z Ukrainą oraz przez inne kraje

Wykształcenie uchodźców

Okolo 50% uchodźców zadeklarowało, że posiada wykształcenie wyższe (**Rysunek 8**). Tymczasem według danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy w 2021 r., 30% Ukraińców powyżej 25 roku życia miało wykształcenie nie niższe niż odpowiednik naszego licencjatu w szkołach wyższych². Wśród kobiet ten wskaźnik wynosił 30,7%. Oznacza to, że do Polski przyjechała w dużej części lepiej wykształcona część społeczeństwa ukraińskiego.

Rysunek 8. Uchodźcy z Ukrainy według posiadanego wykształcenia

Najczęściej wyższe wykształcenie deklarowały osoby w wieku 30-44 lata (60% osób z tej grupy), ale wskaźnik ten był także wysoki w pozostałych grupach wiekowych. W grupie wiekowej 30-44 lata było najmniej osób z wykształceniem podstawowym/zasadniczym zawodowym (9%).

² Społeczno-demograficzna charakterystyka gospodarstw domowych Ukrainy w 2021 r. (Socio-economic situation of Ukrainian households (according to a sample survey of living conditions of households), Państwowa Służba Statystyczna Ukrainy (ukr-stat.gov.ua)

Pewne znaczenie jeżeli chodzi o wykształcenie uchodźców miało ich miejsce zamieszkania na Ukrainie przed wojną (**Rysunek 9**). Wśród uchodźców z północnej Ukrainy najczęstsze były deklaracje odnośnie posiadania wyższego wykształcenia i najrzadsze odnośnie wykształcenia podstawowego/zasadniczego zawodowego, co może mieć związek z faktem, że Kijów jest jednym z centrów gospodarczych Ukrainy oraz siedzibą licznych szkół wyższych.

Rysunek 9. Miejsce zamieszkania na Ukrainie a wykształcenie uchodźców

Znajomość języków wśród uchodźców

Okolo 49% ankietowanych oceniło, że trochę rozumie język polski, z trudnością, ale potrafi się porozumieć. 5% zadeklarowało dobrą znajomość języka polskiego (**Rysunek 10**).

Rysunek 10. Znajomość języka polskiego wśród uchodźców

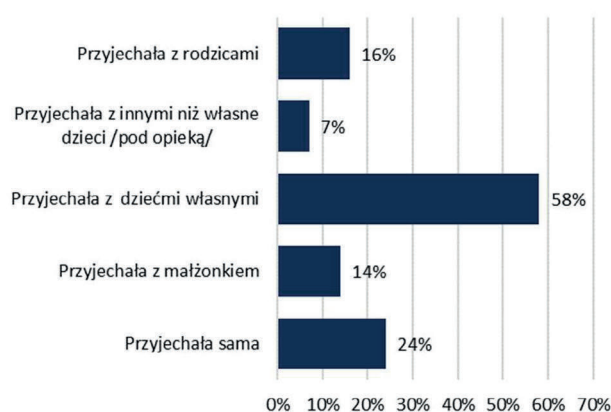
Lepszą znajomość języka polskiego deklarują osoby młodsze, oraz uchodźcy, którzy mieli wcześniejsze doświadczenia z Polską. Znajomość języka polskiego jest także skorelowana z miejscem zamieszkania na Ukrainie, a więc dystansem, który dzielił uchodźców od Polski. Częściej dobrą znajomość języka polskiego deklarują osoby z Ukrainy zachodniej (15%). Najrzadziej z Ukrainy wschodniej (2%).

Znajomość języka angielskiego lub innego języka Europy Zachodniej zadeklarowało 27% pytanym. Przy czym najczęściej wskazywali znajomość języka obcego uchodźcy z północnej Ukrainy, czyli m.in. z Kijowa.

Rodziny uchodźców

Uchodźcy w większości przypadków przyjechali do Polski w towarzystwie innych osób, przede wszystkim dzieci własnych lub cudzych znajdujących się pod ich opieką (**Rysunek 11**). Większości osób, które przyjechały do Polski z dziećmi towarzyszyło jedno lub dwoje dzieci. Jednak należy zauważyć, że 24% uchodźców przybyło do Polski samotnie.

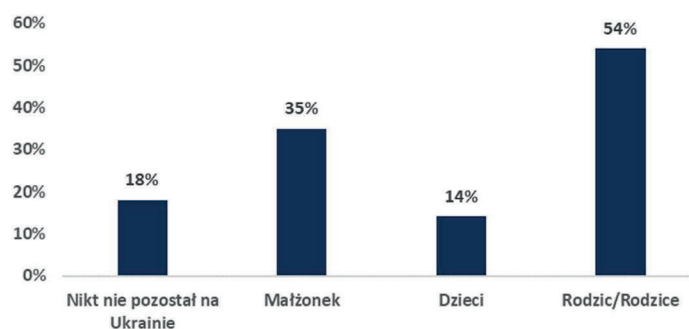
Rysunek 11. Czy po wybuchu wojny przyjechały z Panią do Polski inne osoby z rodziny? (można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź)

Sposób podróży – w towarzystwie innych osób lub samotnie był zróżnicowany w zależności od wieku ankietowanych. Najwięcej osób, które przyjechały samotnie było wśród uchodźców poniżej 29 roku życia i powyżej 60 roku życia. Osoby powyżej 60 roku życia częściej niż osoby młodsze przyjeżdżały z małżonkiem, co zapewne wynikało z obostrzeń obowiązujących na Ukrainie dotyczących przekraczania granicy przez młodszych mężczyzn. Ponad 80% osób w wieku 30-44 lata przyjechało z dziećmi.

Uchodźcy zostawili swoich bliskich na Ukrainie, przede wszystkim rodziców. W przypadku 18% ankietowanych na Ukrainie nie pozostał nikt (**Rysunek 12**).

Rysunek 12. Czy ktoś z najbliższych osób uchodźcy pozostał na Ukrainie? (można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź)

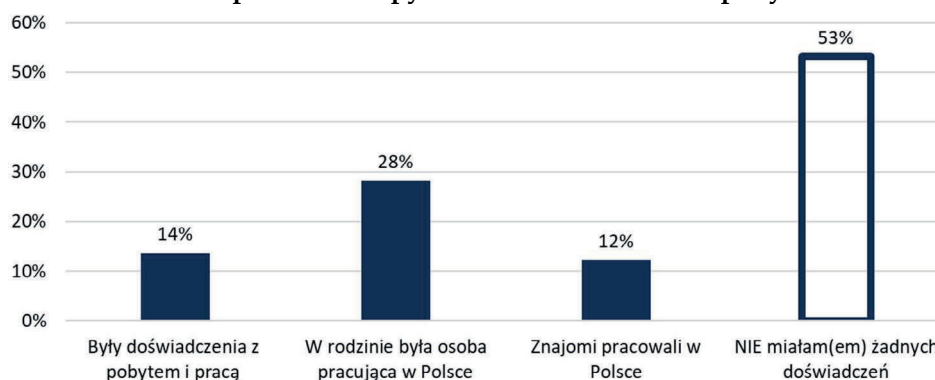
Analiza tych danych w podziale na poszczególne grupy wiekowe wskazuje na naturalne ze względu na wiek tendencje. Wraz ze wzrostem wieku uchodźcy spada liczba wskazań rodziców jako najbliższych, którzy pozostali na Ukrainie i rośnie liczba dzieci. Ale równocześnie z danych wynika, że osoby powyżej 60 roku życia najczęściej wskazywały, że nikt z najbliższych osób nie pozostał na Ukrainie, co można tłumaczyć w istotnym stopniu przyjazdem do Polski z dziećmi lub współmałżonkiem. Maksymalna częstość wskazań dot. pozostawienia współmałżonka na Ukrainie występowała w przypadku osób w wieku 30-44 lata (46%).

Analizując informacje dotyczące sytuacji rodzinnej uchodźców z punktu widzenia ich dalszego pobytu w Polsce należy zauważyć, że wśród uchodźców była duża grupa osób, których najbliższa rodzina (np. małoletnie dzieci, współmałżonek) jest z nimi w Polsce lub po prostu są samotne. Grupa osób, która zostawiła część najbliższej rodziny na Ukrainie nie jest dominującą. Być może, więc to nie więzy rodzinne będą głównym czynnikiem, który będzie skłaniał ich do powrotu na Ukrainę. Pewnych wskazówek w tym zakresie dostarcza także odpowiedź na pytanie dotyczące czynników, które byłyby kluczowe dla podjęcia decyzji o pozostaniu w Polsce na dłużej. Wśród tych osób, które taką opcję rozważają, większość wskazań dotyczyła znalezienia satysfakcjonującej pracy oraz utrzymania siebie i rodziny. Mniej osób wskazywało na połączenie z rodziną, czy stanowisko dzieci.

1.3. Wcześniejsze doświadczenia uchodźców z pobytem w Polsce

Wcześniejsze doświadczenia lub sieci migracyjne mogłyby pomóc uchodźcom w orientacji na terytorium Polski. Dane z badania wskazują jednak, że większość napływających do Polski ludzi nie była wcześniej w Polsce ani nie miała informacji o niej. Jedynie ok. 14% pracowało wcześniej w Polsce i w momencie wybuchu wojny było na Ukrainie (**Rysunek 13**). Z drugiej strony dla około 28% migracja do Polski nie była nowością, bo miały w rodzinie osoby, które pracowały w Polsce i mogły przekazać informacje na temat naszego kraju. Z kolei około 12% uchodźców deklarowało, że wcześniej w Polsce przebywali ich znajomi. Tym niemniej ważnym faktem jest, że dla ponad 50% uchodźców, którzy przyjechali do Polski wypędzeni przez wojnę było to kompletnie nowe doświadczenie nieznane ani z osobistych doświadczeń ani z relacji krewnych i znajomych.

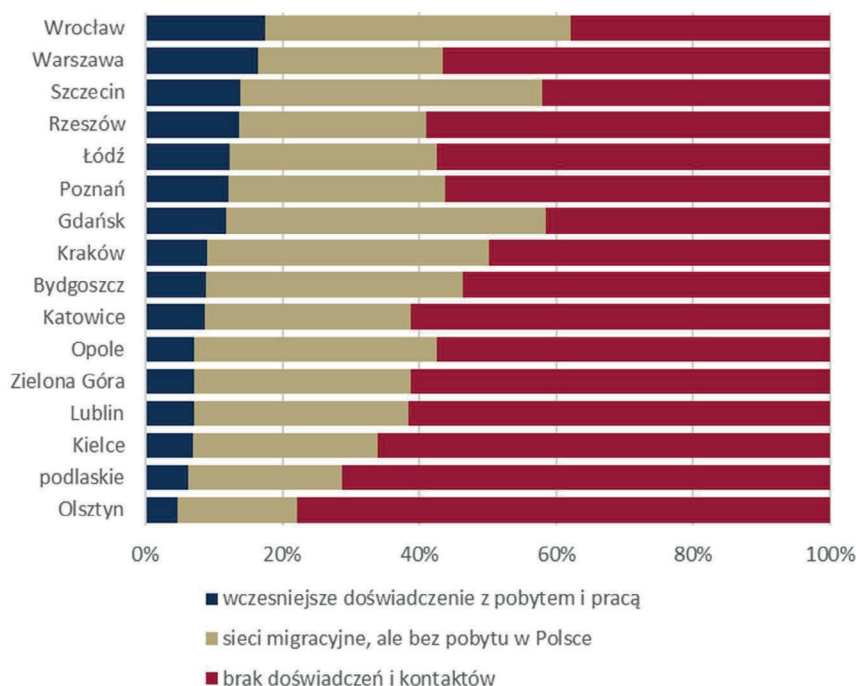
Rysunek 13. Struktura odpowiedzi na pytania o doświadczenia z pobytem w Polsce

Badanie ankietowe zostało zrealizowane na stosunkowo dużej próbie, co umożliwia przeanalizowanie zróżnicowania odpowiedzi uchodźców w różnych regionach Polski. Czynnikiem wpływającym na migracje do określonych lokalizacji w Polsce mogły być wcześniejsze doświadczenia oraz

rozwinęte sieci kontaktów (informacje lub pomoc ze strony osób, które wcześniej przebywały lub pracowały w Polsce (rodziny, znajomych). Z drugiej strony zróżnicowanie uchodźców według orientacji w realiach funkcjonowania w Polsce wskazuje w jakich regionach integracja napływających uchodźców na rynku pracy może być szczególnie dużym wyzwaniem.

Rysunek 14. Zróżnicowanie doświadczenia i wiedzy dotyczącej migracji do Polski według regionów

Wyniki badania ankietowego (**Rysunek 14**) wskazują, że większość uchodźców nie miała wcześniejszych doświadczeń z przyjazdami do Polski oraz nie miała wcześniejszych kontaktów z rodziną lub innymi osobami przyjeżdżającymi do Polski (tzw. sieci migracyjnych). Wyniki są jednak bardzo zróżnicowane. Z jednej strony wśród uchodźców napływających do województw zachodniopomorskiego czy dolnośląskiego relatywnie częściej zdarzali się imigranci, którzy wcześniej już przyjeżdżali do Polski lub dysponowali siecią kontaktów. Jednocześnie odsetek uchodźców bez żadnych kontaktów i wcześniejszej wiedzy były dość niski. Z drugiej strony w województwach takich jak warmińsko-mazurskie, podlaskie, czy świętokrzyskie wyjątkowo wysoki był odsetek uchodźców, którzy nie mieli tych wcześniejszych doświadczeń ani kontaktów. Warto także zwrócić uwagę, że w niektórych województwach napływający uchodźcy byli dość spolaryzowani – w woj. podkarpackim, mazowieckim, łódzkim i wielkopolskim zatrzymywali się relatywnie częściej zarówno ludzie posiadający już własne doświadczenia z migracją do Polski, jak i ludzie bez żadnego doświadczenia. Z drugiej strony w województwach pomorskim i zachodniopomorskim częściej zdarzały się osoby bez swoich własnych doświadczeń migracyjnych, ale mogące korzystać z doświadczeń i kontaktów sieci rodzinnych lub znajomych.

2. Sytuacja ekonomiczna uchodźców w Polsce

Sytuacja uchodźców na rynku pracy obecnie i w przyszłości jest jednym z ważniejszych tematów badawczych związanych z napływem uchodźców i jednocześnie wymyka się schematom znanym z działań wojennych w przeszłości (w Syrii, Czeczenii, czy byłej Jugosławii). Z jednej strony, osoby w przeszłości uchodzące przed wojną (migranci przymusowi a nie ekonomiczni) znacznie rzadziej niż migranci dobrowolni podejmowali aktywność zawodową. Status uchodźcy także przewiduje dla takich osób ochronę właśnie ze względu na ich potencjalne problemy na rynku pracy. Dodatkowo uchodźcami w Polsce są głównie kobiety z dziećmi, którym trudniej będzie podjąć pracę. Z drugiej strony, deklaracje osób napływających do Polski jasno wskazują, że są one zainteresowane pracą nawet jeśli obecny pobyt jest tymczasowy. Część uchodźców zna także realia polskiego rynku pracy z własnych doświadczeń lub poprzez sieci migracyjne (rodzina, znajomi pracujący wcześniej w Polsce).

2.1. Aktualny status na rynku pracy

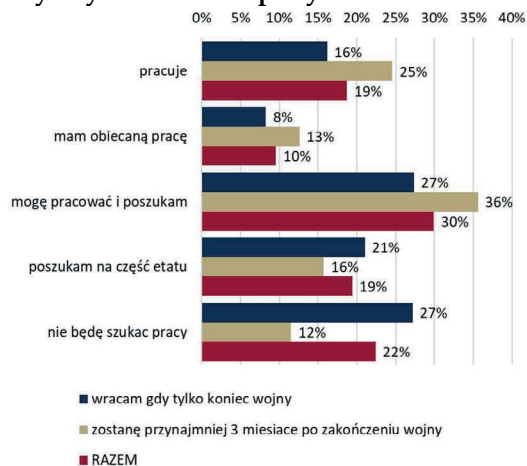
Dane ankietowe wskazują, że uchodźcy deklarowali relatywnie wysokie zainteresowanie aktywnością na rynku pracy (**Rysunek 15**). Około 19% z nich już pracowało, a kolejne 10% miało obiecaną pracę w Polsce. W ocenie tego wskaźnika należy zauważyć, że osoby te miały szanse szukać pracy maksymalnie przez dwa pełne miesiące a większość z nich nie miała wcześniejszych doświadczeń z pracą w Polsce (por. **Rysunek 13**). Co więcej, pomimo, że ok. 60% osób przyjechało z własnymi dziećmi, przeciętnie jedynie 22% deklarowało, że nie będzie szukać w Polsce pracy. Oczywiście, wpływ na odpowiedzi miały deklarowane w innym miejscu ankiety plany respondentów. Wśród osób deklarujących, że fakt zakończenia działań wojennych nie spowoduje, że będą chciały od razu powrócić na Ukrainę odsetek osób, które już znalazły pracę wynosił 25% a odsetek osób, które miały obiecaną pracę dodatkowo 13%. Z oczywistych względów mniej zaangażowane na rynku pracy były osoby traktujące imigrację do Polski jako stan przejściowy (deklarowany powrót na Ukrainę w ciągu 3 miesięcy po zakończeniu wojny). Osoby te wyraźnie częściej deklarowały też, że nie będą szukać pracy w Polsce (27%).

Pozostała część imigrantów (blisko 50% ogółu) deklaruje poszukiwanie pracy, przy czym ok. 30% w pełnym wymiarze a niecałe 20% na pół etatu ze względu na konieczność opieki nad rodziną. Poszukiwanie pracy pełnoetatowej wyraźnie częściej deklarują osoby nie planujące szybkiego powrotu do rodzinnego kraju (36% w porównaniu z 27% osób traktujących pobyt jako tymczasowy). I odwrotnie, opcję poszukiwania pracy na część etatu częściej wybierały osoby planujące szybki powrót na Ukrainę.

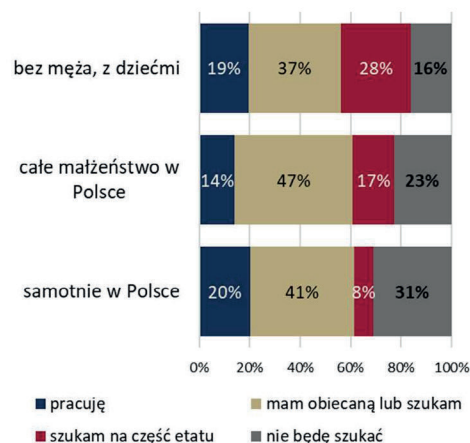
Analiza aktywności zawodowej w zależności od sytuacji rodzinnej w Polsce (**Rysunek 16**) wskazuje, że przebywanie w Polsce bez męża i z dziećmi (relatywnie najczęściej deklarowany typ sytuacji rodzinnej) nie wiązał się wcale z niską aktywnością na rynku pracy. Wręcz przeciwnie, 19% kobiet w tej sytuacji już pracowało, a 37% miało obiecaną pracę lub szukało pracy na pełny etat, co było zbliżone do wskaźników dla wszystkich uchodźców. Cechą wyróżniającą też grupę był natomiast fakt, że 28% poszukiwało pracy na część etatu ze względu na obowiązki rodzinne oraz wyjątkowo niski odsetek deklarowanego braku zainteresowania aktywnością na rynku pracy. Można

zatem powiedzieć, że przyjeżdżające do Polski matki z dziećmi są bardzo zainteresowane znalezieniem źródła utrzymania niezależnego od pomocy z zewnątrz.

Rysunek 15. Aktywność na polskim rynku pracy a tymczasowość pobytu w Polsce

Rysunek 16. Aktywność na polskim rynku pracy a sytuacja rodzinna

Relatywnie najczęściej brak zainteresowania poszukiwaniem pracy deklarowały osoby, które są w Polsce same (ponad 30%), co można wiązać z postrzeganiem przez nie pobytu w Polsce jako tymczasowego oraz relatywnie mniejszymi potrzebami życiowymi. Nawet jednak w przypadku tych osób ok. 20% już pracuje w Polsce, a kolejne prawie 50% będzie poszukiwać pracy w Polsce. Ciekawą kategorię stanowią osoby, które po wybuchu wojny połączyły rodziny w Polsce. Przyjeżdżające z Ukrainy kobiety z taką sytuacją rodzinną relatywnie rzadziej pracowały (14%), ale jednocześnie wyraźnie częściej deklarowały poszukiwanie pracy. Może to wynikać ze stosunkowo bezpiecznej obecnej sytuacji dochodowej, ale jednocześnie konieczności zapewnienia w przyszłości alternatywnych dochodów, co skłania do nieco dłuższego poszukiwania lepiej dopasowanych ofert pracy.

2.2. Aktywność na rynku pracy na Ukrainie przed migracją do Polski

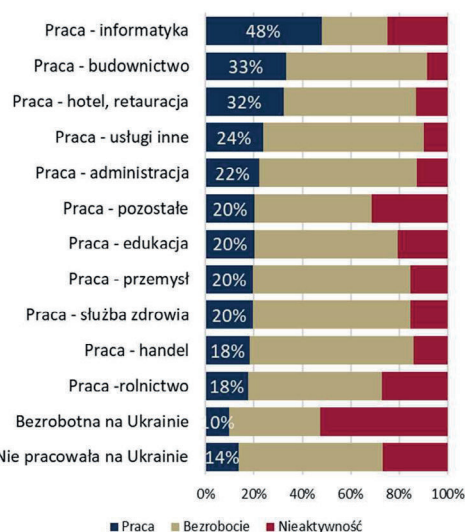
Szanse oraz miejsce imigrantów na polskim rynku pracy w dużym stopniu zależą od tego, jaka była aktywność zawodowa tych osób na Ukrainie oraz wykonywane przez nie zawody. Dla przykładu, przybywająca z Ukrainy kobieta z doświadczeniem w pracy w handlu, może nie być w stanie, mimo najlepszych chęci, zastąpić wracającego na Ukrainę mężczyznę zatrudnionego w Polsce w sektorze budowlanym.

Zdecydowana większość przybywających do Polski uchodźców to dobrze wykształcone kobiety. Wyniki badania ankietowego wskazują (**Rysunek 17**), że jedynie 2-3% z nich pracowało wcześniej na Ukrainie w sektorach takich jak budownictwo, czy rolnictwo. Nieco więcej, pracowało w zawodach wymagających wyższych kwalifikacji (np.: w administracji – 14%), a szczególnie tych stosunkowo łatwych do wykorzystania na polskim rynku pracy (IT- ok. 4%, służba zdrowia – ponad 5%, edukacja - 10%). Duża część uchodźców pracowała także w sektorach, w których w Polsce utrzymywał się na początku 2022 roku popyt na pracę (przemysł, hotele i restauracje, usługi osobiste).

Rysunek 17. Status na rynku pracy na Ukrainie

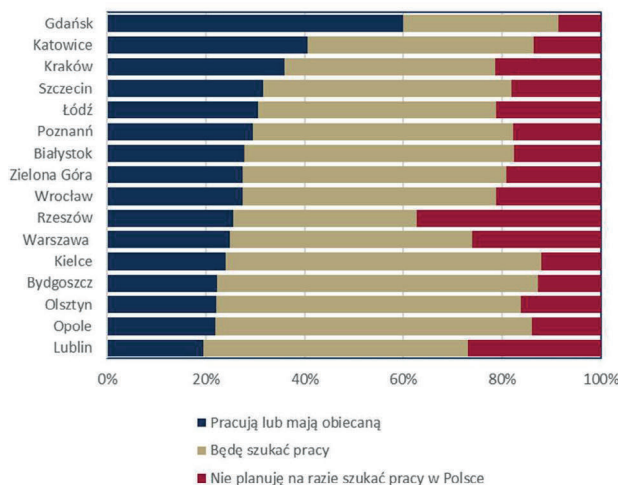
Rysunek 18. Status na rynku pracy na Ukrainie a aktywność zawodowa w Polsce

Szanse na rynku pracy uchodźców z Ukrainy zwiększa fakt, że w większości przybywają osoby w wieku produkcyjnym, z których zdecydowana większość pracowała lub poszukiwała pracy na Ukrainie (**Rysunek 17**). Jedynie ok. 5% nie była aktywna zawodowo (brak pracy i poszukiwania pracy), a ok. 9% można było uznać za osoby bezrobotne, a więc poszukujące pracy.

Zestawienie sytuacji zawodowej na rynku pracy na Ukrainie oraz deklaracji aktywności zawodowej w Polsce (**Rysunek 18**) wskazuje z kolei, że relatywnie najczęściej znaleźli w Polsce pracę uchodźcy pracujący wcześniej w IT (48%), budownictwie (33%) oraz hotelach i restauracjach (32% pracujących). Zatrudnienie w pozostałych sektorach na Ukrainie nie różnicowało wyraźniej szans na zatrudnienie w Polsce – wynosiły one ok. 20%. Mniejsze szanse zatrudnienia miały osoby nieaktywne zawodowo na Ukrainie (14%). A najmniej związane z rynkiem pracy w Polsce i najczęściej nieaktywne były osoby, które przed wyjazdem nieskutecznie poszukiwały pracy na Ukrainie (ok. 10% z nich znalazło pracę w Polsce).

Rysunek 19. Zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy imigrantów według regionów

Plany dotyczące podjęcia pracy zawodowej w Polsce są bardzo zróżnicowane wśród uchodźców w różnych regionach Polski (**Rysunek 19**). Relatywnie największy odsetek imigrantów miał już pracę lub obietnicę pracy w województwie pomorskim (60%). Dalej z kolei uplasowały się województwa śląskie, małopolskie i zachodniopomorskie. Z drugiej strony relatywnie najmniejszy odsetek imigrantów pracował lub miał obiecaną pracę w województwach lubelskim (ok. 20%), opolskim i warmińsko-mazurskim. Relatywnie najwyższe odsetki uchodźców niezainteresowanych aktywnością na rynku pracy były obserwowane w regionach w Polsce postrzeganych jako brama do dalszej migracji lub miejsce pozwalające na przeczekanie do powrotu na Ukrainę, czyli okolice Lublina, Rzeszowa oraz Warszawy.

3. Pomoc dla uchodźców oraz od uchodźców

Uchodźcy bezpośrednio po przyjeździe do Polski otrzymali pomoc przede wszystkim w zakresie zakwaterowania, ale także wyżywienia, transportu, oraz podstawowych informacji potrzebnych podczas pobytu w Polsce.

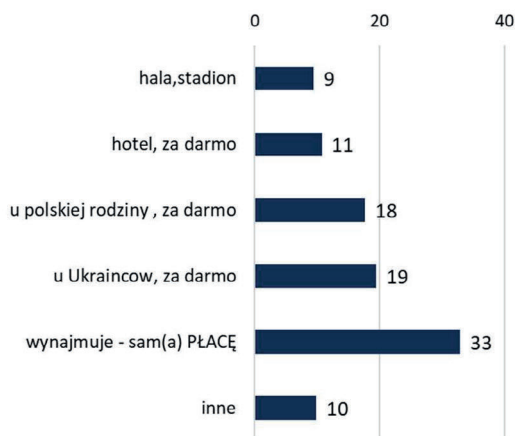
3.1. Pomoc już udzielona uchodźcom z Ukrainy w Polsce

Sposób zakwaterowania ankietowanych imigrantów był zróżnicowany (**Rysunek 20**) i pomimo bardzo krótkiego czasu zorganizowany w taki sposób, że relatywnie niewiele osób przybywających do Polski zmuszonych było do korzystania ze specjalnie zaadaptowanych na te potrzeby miejsc zbiorowego zakwaterowania (stadiony, hale).

Wyniki ankiety wskazują, że uchodźców korzystających z tego rodzaju noclegów było poniżej 10%. Częściej wskazywanymi formami darmowej pomocy w zakwaterowaniu były opłacone przez państwo lub samorządy miejsca w hotelach, hostelach, schroniskach itd. (11%) oraz zamieszkiwanie z rodzinami w Polsce (18%). Około 20% uchodźców z Ukrainy przyjęli także pod swoje dachy przebywający już w Polsce obywatele Ukrainy. Już przed wojną bowiem na terytorium Polski przebywało około 1,5 mln imigrantów zarobkowych.

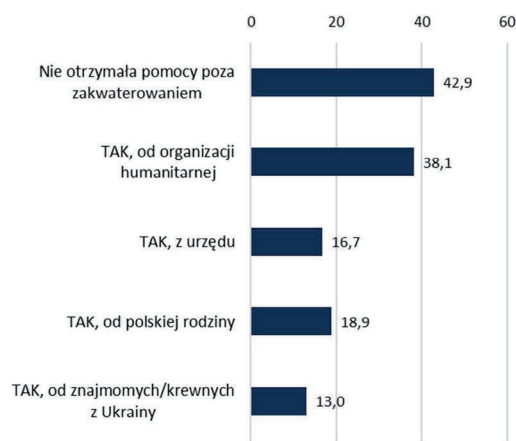
Ewenementem jeśli chodzi o kryzysy uchodźcze jest także fakt, że ok. 1/3 uchodźców nie potrzebowała pomocy w zakwaterowaniu, bo sama płaciła za wynajem. Natomiast ok. 10% uchodźców wskazywało na inny, niewymieniony w ankiecie sposób zakwaterowania.

Rysunek 20. Zakwaterowanie uchodźców w Polsce*

*można było wybrać jedną odpowiedź, częstości sumują się do 100

Rysunek 21. Pomoc poza zakwaterowaniem

*można było wybrać kilka odpowiedzi, częstości nie sumują się do 100

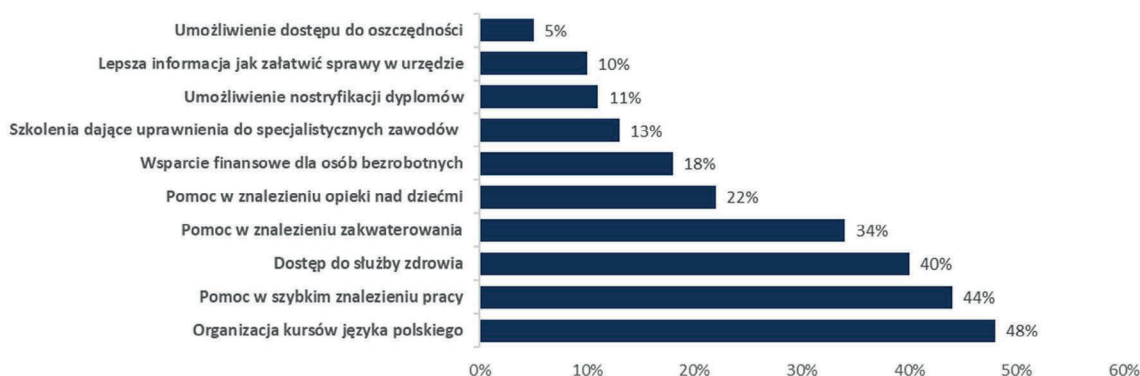
Poza pomocą w zakwaterowaniu istotne okazały się także inne rodzaje pomocy związane z wyżywieniem, służbą zdrowia, opieką nad dziećmi itd. Około 30% uchodźców deklarowało, że dysponuje oszczędnościami, a według deklaracji 43% respondentów nie korzystało z innych rodzajów pomocy poza zakwaterowaniem (**Rysunek 21**). Najczęściej uchodźcy wymieniali przy tym pomoc

tego rodzaju świadczoną przez organizacje humanitarne (38%). W dalszej kolejności pomoc poza zakwaterowaniem udzieloną przez urzędy (17%), polskie rodziny (19%). Stosunkowo najrzadziej wskazywana była natomiast tego rodzaju pomoc od innych obywateli Ukrainy, co może wynikać z trudnej sytuacji w jakiej znalazła się cała diaspora imigrantów z Ukrainy w Polsce.

3.2. Opinie uchodźców dotyczące oczekiwanych form pomocy

Do działań pomocowych, które ułatwiłyby im dalszy pobyt w Polsce, uchodźcy zaliczyli przede wszystkim organizację kursów języka polskiego, pomoc w szybkim znalezieniu pracy oraz pomoc w dostępie do służby zdrowia (Rysunek 22).

Rysunek 22. Jakie byłyby najważniejsze formy pomocy uchodźcom, ułatwiające im pobyt w Polsce. (ankietowani proszeni byli o zaznaczenie trzech najważniejszych odpowiedzi)

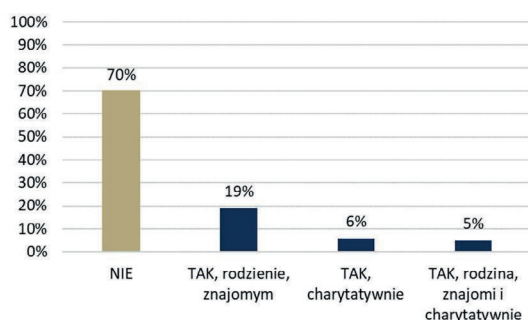

Co naturalne, ta hierarchia potrzeb jest zróżnicowana w zależności od wieku ankietowanych. Osoby powyżej 60 roku życia częściej niż pozostałe grupy wiekowe uznały za ważne i potrzebne działania pomocowe takie jak: dostęp do służby zdrowia, lepszą informację jak załatwić sprawy w urzędzie oraz wsparcie finansowe. Rzadziej oczekiwały pomocy w nauce języka polskiego, co może świadczyć o tym, że w mniejszym zakresie wiążą swoją przyszłość z Polską. Z kolei najmłodsza grupa wiekowa wskazywała częściej na umożliwienie nauki języka polskiego, pomoc w nostryfikacji dyplomów oraz w organizacji szkoleń uprawniających do wykonywania specjalistycznych zawodów w Polsce, czyli działania które wskazywałyby na szukanie sposobu na znalezienie swojego miejsca w Polsce.

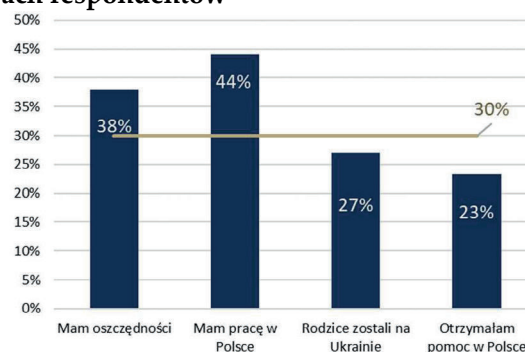
3.3. Przekazy od uchodźców na Ukrainę

Napływający do Polski uchodźcy nie tylko otrzymywali pomoc, ale także przekazywali pomoc do swoich rodzin oraz pomoc humanitarną na terytorium Ukrainy. Wyniki ankiety wskazują (**Rysunek 23**), że 19% uchodźców przekazało pomoc w postaci pieniężnej lub rzeczowej swojej rodzinie na Ukrainie, 7% udzieliło wsparcia instytucjom charytatywnym działającym na Ukrainie, 5% zarówno rodzinie jak i organizacjom charytatywnym. Razem około 30% wspierało swoich rodaków pozostających na Ukrainie.

Rysunek 23. Pomoc świadczona przez uchodźców innym osobom na Ukrainie

Rysunek 24. Odsetki uchodźców przekazujących pomoc na Ukrainę w wybranych grupach respondentów

Częstość udzielanej przez uchodźców pomocy zależy w dużym stopniu od ich sytuacji zawodowej w Polsce (**Rysunek 24**). Spośród uchodźców, którzy znaleźli pracę w Polsce 44% przesyłało środki finansowe lub rzeczowe na Ukrainę. Duże znaczenie miała także ich ogólna sytuacja finansowa. Wśród ok. 30% uchodźców, którzy deklarowali, że mają środki pozwalające im na przeżycie w Polsce trzech miesięcy pomoc do swojego rodzinnego kraju przekazywało 38% osób. Zaś osoby otrzymujące w Polsce pomoc, same znajdowały się w na tyle trudnej sytuacji, że dużo rzadziej (23%) były w stanie przekazywać pomoc do swoich krewnych na Ukrainę. Podobnie z pomocą związaną z rodziną pozostającą na Ukrainie – ok. 27% osób deklarujących, że ich rodzice zostali na Ukrainie, przekazywało tam pomoc.

4. Dalsze plany uchodźców

Podjęmowane przez uchodźców decyzje co do długości pobytu w Polsce będą w dużej mierze zależały od dalszego przebiegu wojny, intensywności działań zbrojnych i potencjalnego przeniesienia się konfliktu na inne tereny kraju. Jednak poza samą wojną istnieje szereg czynników, które mogą wpływać na ich dalsze plany. Co więcej, różnego rodzaju statystyki pokazują, że spora część uchodźców nie czeka na zakończenie wojny ale już realizuje swoje plany wyjazdu z Polski i są to wyjazdy w dwóch kierunkach – powroty na Ukrainę i wyjazdy w poszukiwaniu bezpiecznego miejsca do życia i pracy w innych krajach europejskich. Deklaracje co do dalszego planowanego pobytu w Polsce, mimo że są deklaracjami składanymi w warunkach dużej niepewności warto są bardziej szczegółowej analizy, która dałaby obraz tego z jaką skalą przemieszczeń możemy mieć do czynienia w najbliższej przyszłości. Co równie ważne pozwala zorientować się co do tego jakie osoby, o jakich cechach demograficznych i ekonomicznych są bardziej skłonne pozostać w Polsce dłużej, a kto rozważa powrót na Ukrainę lub wyjazd do innego kraju.

Według uzyskanych wyników (**Rysunek 25**), aż dwie trzecie ankietowanych - 64% zakłada, że ich pobyt w Polsce nie będzie trwał dłużej niż rok. Przy czym 59% planuje powrót na Ukrainę, a 5% chce wyjechać z Polski dalej na Zachód. Osób zdecydowanych pozostać w Polsce na stałe jest 16%. Kolejne 20% rozważa dłuższy pobyt w Polsce, ale nie planuje zostać tu na stałe.

Rysunek 25. Jak długo Pana/Pani zdaniem będzie trwał pobyt w Polsce

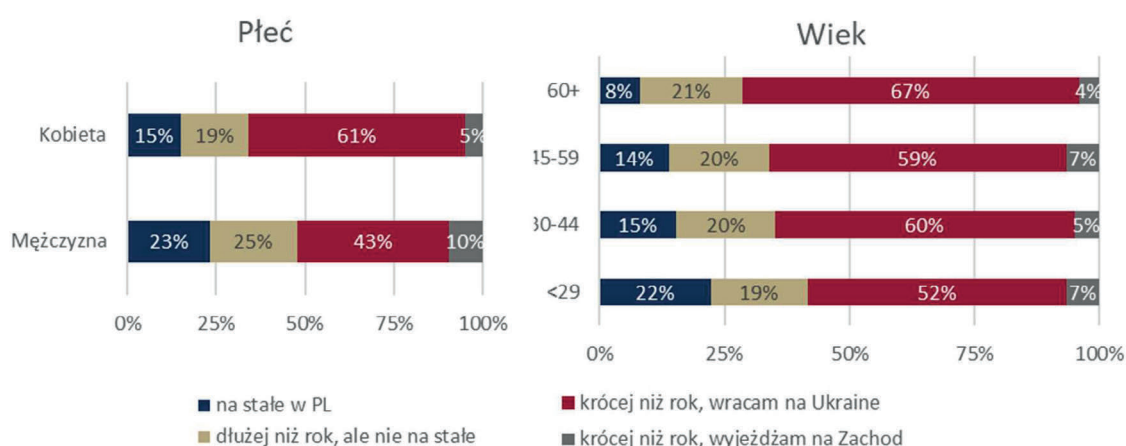
W odniesieniu do uzyskanych wyników ważny wydaje się właśnie wysoki odsetek osób, które chcą zostać w Polsce na dłużej lub na stałe. Z drugiej strony, również ciekawe i warto analizy są dane dotyczące chęci powrotu z Polski na Ukrainę. Dane Straży Granicznej sugerują, że scenariusz ten jest realizowany przez część osób od mniej więcej początku maja. Od tego momentu rejestrowana liczba obywateli Ukrainy przekraczających granicę z Polski na Ukrainę jest wyższa niż z Ukrainy do Polski. Liczba tych przekroczeń stanowi niewielki procent osób, które wjechały do Polski od chwili wybuchu wojny, jednak sam fakt zaistnienia takiego zjawiska świadczy o tym, że część osób z różnych względów decyduje się na powrót do ojczyzny mimo trwających tam nadal działań wojennych. Jeśli w najbliższym czasie nie nastąpi ich istotnie nasilenie to można się spodziewać, że tendencja do wyjazdów z Polski będzie kontynuowana w podobnej skali.

Jeśli chodzi o wyjazdy do innych krajów, w szczególności europejskich, to wszelkie dostępne na ten temat szacunki (brak oficjalnych statystyk) wskazują, że jest to również popularne wśród uchodźców rozwiązanie trudnej sytuacji w jakiej się znaleźli. Według danych UNHCR w połowie czerwca w krajach europejskich przebywało ponad 2.3 mln takich osób (nie licząc Polski) z czego najwięcej – 780 tys. w Niemczech. Ponieważ Polska graniczy z Ukrainą i to właśnie polską granicę przekroczyła największa liczba uchodźców, można zakładać, że zdecydowana większość uchodźców przebywających obecnie w krajach Europy Zachodniej, przebywała przynajmniej przez jakiś czas w Polsce i właśnie z Polski pojechała dalej do kraju, w którym przebywają obecnie. Uzyskany w badaniu odsetek wskazań na chęć wyjazdu do innego kraju na poziomie 5% sugeruje jednak, że większość osób, która chciałaby pojechać z Polski dalej na zachód zrealizowała już swoje plany i w najbliższym czasie nie należy spodziewać się przemieszczeń dużych grup uchodźców z Polski na zachód. Dużo bardziej prawdopodobne są natomiast wyjazdy powrotne z Polski na Ukrainę.

4.1. Podstawowe cechy demograficzne a deklarowana chęć dalszego pobytu w Polsce

Jeśli chodzi o podstawowe cechy demograficzne, takie jak płeć i wiek wyraźnie rysują się dwie tendencje (**Rysunek 26**). Po pierwsze, mimo iż wśród osób uciekających z Ukrainy mężczyźni stanowią zdecydowaną mniejszość to właśnie oni częściej niż kobiety myślą o pozostaniu w Polsce na stałe (23% wobec 15%). Także mężczyźni znacznie częściej rozważają wyjazd w krótkiej perspektywie czasu do innego kraju. Po drugie, zdecydowanie bardziej na pozostanie w Polsce nastawieni są ludzie młodzi, do 29 roku życia – 22% ankietowanych. Im starsi respondenci tym silniejsza chęć do szybkiego powrotu do kraju ojczystego.

Rysunek 26. Planowany dalszy pobyt w Polsce a podstawowe cechy demograficzne

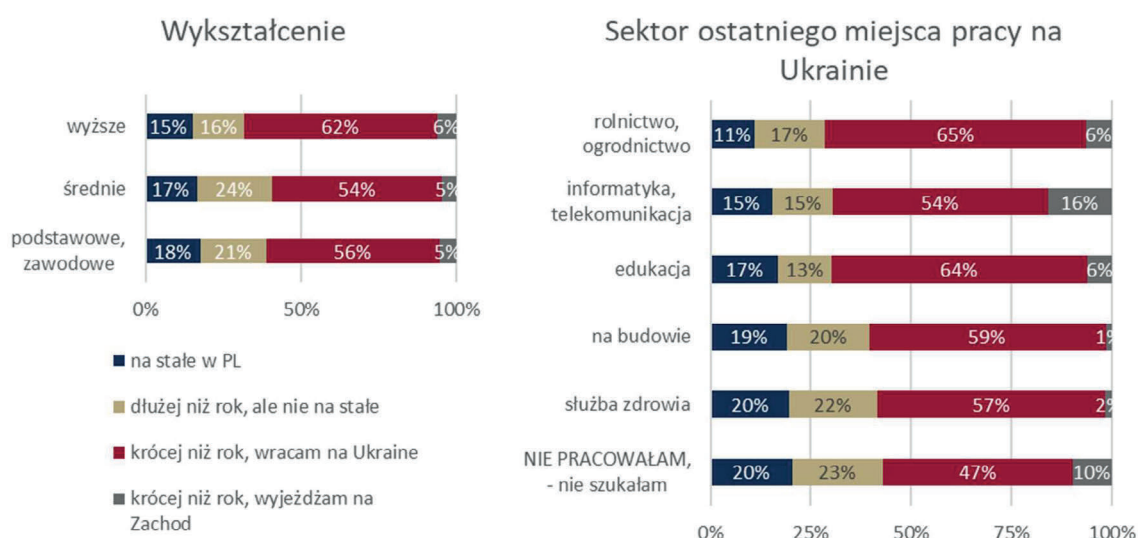
Wśród osób powyżej 60 roku życia aż 67% planuje wrócić do kraju w przeciągu roku. Wynik ten nie jest zaskoczeniem, gdyż jest to grupa wiekowa, która charakteryzuje się najmniejszą mobilnością i normalnych warunkach osoby te rzadko podejmują decyzje o migracji.

Kobiety, które stanowią około 90% dorosłych uchodźców, obecną sytuację znacznie częściej traktują jako tymczasową i aż 61% z nich chciałaby wrócić na Ukrainę w przeciągu kilku najbliższych miesięcy. Co więcej, kobiety stanowią najliczniejszą grupę osób, które przyjechały do Polski z dziećmi, ale bez innej osoby dorosłej, która wraz z nimi sprawowałaby opiekę nad dziećmi. Jest to również sytuacja, w której częściej od pozostałych rozważają one szybki powrót na Ukrainę – 63%. W sytuacji kiedy poza dziećmi, respondentowi towarzyszyła inna osoba dorosła, odsetek zainteresowanych wyjazdem z Polski na Ukrainę w przeciągu roku malał. Bez pomocy rodziny trudniej jest zorganizować swój pobyt w Polsce mając pod opieką dzieci i stąd zapewne myślenie o szybszym powrocie do kraju. Zupełnie odwrotnie wygląda sytuacja, jeśli ktoś przyjechał do Polski z dziećmi i współmałżonkiem. W takiej sytuacji znacznie rośnie chęć pozostania w Polsce na dłużej niż rok lub na stałe. Odpowiedzi takiej udzieliło odpowiednio 23% i 17% ankietowanych osób. Chęć dłuższego pobytu w Polsce rośnie natomiast jeszcze bardziej jeśli do Polski przyjechało małżeństwo bez dzieci i innych członków rodziny, wtedy aż 37% chce zostać w Polsce dłużej niż rok a o powrocie na Ukrainę w przeciągu roku myśli tylko 48%.

4.2. Planowany dalszy pobyt w Polsce w kontekście sytuacji ekonomicznej uchodźców

Jeśli chodzi o dalsze plany uchodźców, to najszybszym powrotem na Ukrainę zainteresowane są osoby z wyższym wykształceniem (62%) (Rysunek 27).

Rysunek 27. Planowany dalszy pobyt w Polsce a poziom wykształcenia i sektor ostatniego miejsca pracy na Ukrainie (wybrane kategorie)

Wydawać by się mogło, że osoby te mają największe szanse na odnalezienie się na polskim rynku pracy, być może jednak, nie wszyscy są w stanie dostać w Polsce pracę zgodną ze swoim kwalifikacjami i z wynagrodzeniem pozwalającym na standard życia zbliżony do tego, jaki miały w swoim kraju. Ponieważ osoby z wyższym wykształceniem stanowią największą część obecnych w

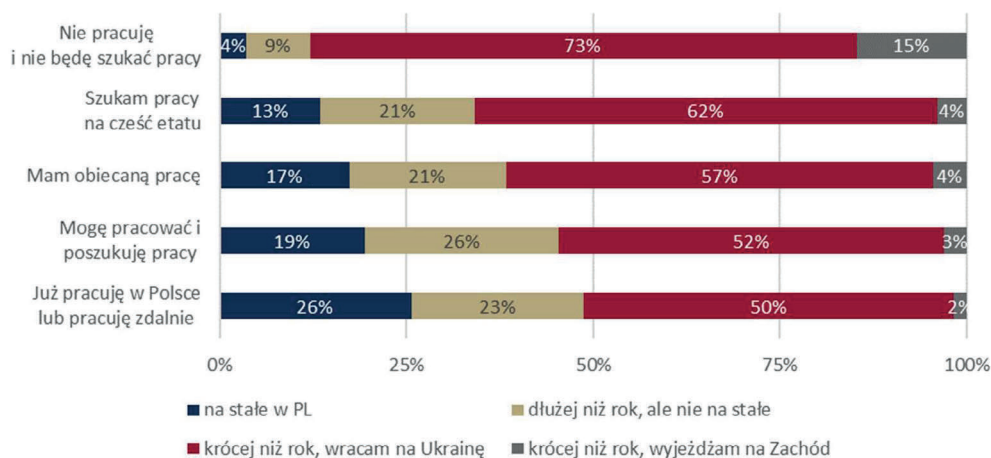
Polsce uchodźców, realizacja deklaracji o szybkim powrocie do kraju oznaczałaby w przypadku tej grupy odpływ z Polski znacznej liczby osób.

Innym ważnym aspektem jest doświadczenie zawodowe osób, które przyjechały do Polski i to jak w tym ujęciu rozkładają się ich plany pobytowe. Okazuje się że pozostaniem w Polsce zarówno na stałe jak i na dłużej najbardziej zainteresowane są osoby, które nie pracowały na Ukrainie i nie szukały pracy (odpowiednio 20% i 23%). Ponieważ odpowiadały tak najczęściej osoby młode, założyć można, że nie były to osoby bezrobotne z własnego wyboru, a raczej osoby które dopiero zakończyły edukację lub były w trakcie nauki, oraz kobiety, które pozostawały poza rynkiem pracy ze względu na opiekę nad dziećmi. Z drugiej strony, osoby te stosunkowo często deklarują chęć wyjazdu do innego kraju – 10% wskazań.

Wśród osób pracujących w swoim kraju przed wybuchem wojny, pozostaniem w Polsce najbardziej zainteresowane są osoby zatrudnione w służbie zdrowia (20% chce zostać na stałe a kolejne 22% chce zostać powyżej roku), tylko 2% z tej grupy chce jechać dalej na zachód. O szybkim powrocie do ojczyzny myślą natomiast osoby pracujące przed wyjazdem w rolnictwie – 63%. Co w praktyce może wiązać się z posiadaniem przez te osoby, lub kogoś z najbliższej rodziny własnego gospodarstwa rolnego i poczucia odpowiedzialności za niezbędne do wykonania tam prace. Wyjazdem do innego kraju zainteresowani są natomiast najbardziej informatycy – 16%, co nie dziwi biorąc pod uwagę możliwość znalezienia pracy w zawodzie i potencjalny poziom zarobków.

Jeśli chodzi o wpływ aktualnej sytuacji uchodźców na rynku pracy na ich plany wyjazdowe z Polski to w przeciągu roku zainteresowanych wyjazdem jest aż 73% osób, które nie pracują i nie szukają pracy. Co ciekawe, w większości są to osoby dobrze wykształcone, które były aktywne na swoim rodzimym rynku pracy. Z drugiej strony, połowa osób którym udało się podjąć pracę w Polsce, lub kontynuują w trybie online swoją dotychczasową pracę chce zostać w Polsce jeśli nie na stałe – 26% to przynajmniej na okres dłuższy niż rok – 23%.

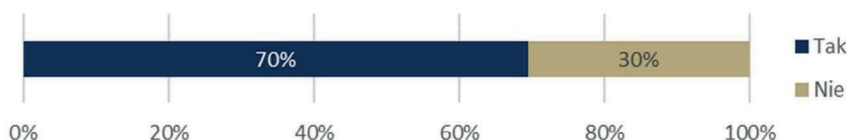
Rysunek 28. Planowany dalszy pobyt w Polsce a aktywność na rynku pracy

4.3. Czynniki mogące wpływać na dalsze plany

Czynnikiem, który najsilniej mógłby wpłynąć na realizację planów co do dalszego pobytu w Polsce byłoby zakończenie wojny (**Rysunek 29**). 70% respondentów zapytanych czy w przypadku szybkiego zakończenia wojny wróciłaby na Ukrainę w przeciągu 3 miesięcy odpowiedziała, że tak.

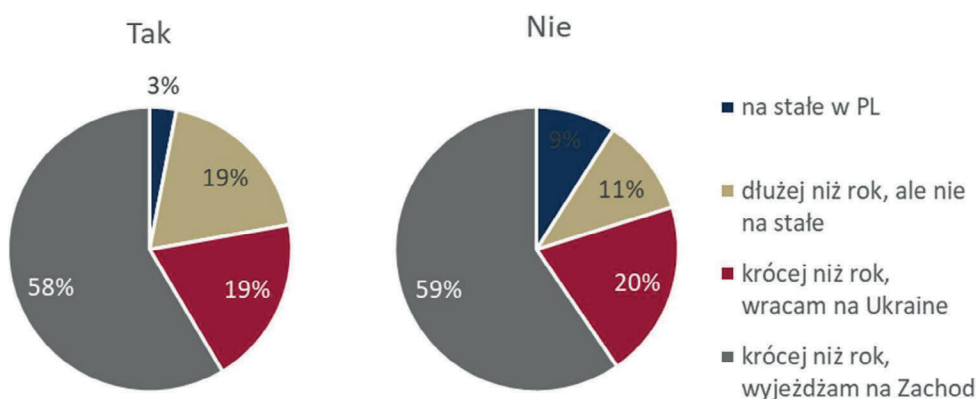
Rysunek 29. Czy w przypadku szybkiego zakończenia w najbliższym czasie działań wojennych, wróciłby pan/Pani na Ukrainę w przeciągu 3 miesięcy?

Wynik ten jest nieco wyższy od wyniku uzyskanego dla pytania o dalsze plany pobytu w Polsce gdzie 59% badanych odpowiedziało, że chce wyjechać z Polski na Ukrainę w przeciągu roku. Czyli perspektywa szybkiego zakończenia wojny i możliwość powrotu do bezpiecznego kraju byłaby motywacją do powrotu nawet dla części z tych osób, które planowały dłuższy pobyt w Polsce.

W kontekście szacowania liczby przebywających w Polsce uchodźców (brak oficjalnych danych) ale też liczby osób, które potencjalnie mogłyby zostać w Polsce na dłużej często odwołuje się do liczby osób, które wystąpiły o numer PESEL (**Rysunek 30**). Na mocy specustawy z 9 marca 2022 r. osoby przybyłe do Polski po wybuchu wojny, które wystąpiły o nadanie numeru PESEL automatycznie uzyskują szereg praw w tym prawo do legalnej pracy, opieki zdrowotnej, dostępu do systemu edukacji a także szeregu świadczeń finansowych. W szczególności PESEL daje także prawo legalnego pobytu w Polsce przez 18 miesięcy z możliwością wydłużenia tego okresu. Są to więc przesłanki, które z jednej strony zachęcają uchodźców do pozostania w Polsce, z drugiej strony maksymalnie ten proces ułatwiają.

Rysunek 30. Posiadanie numeru PESEL a plany na dalszy pobyt w Polsce

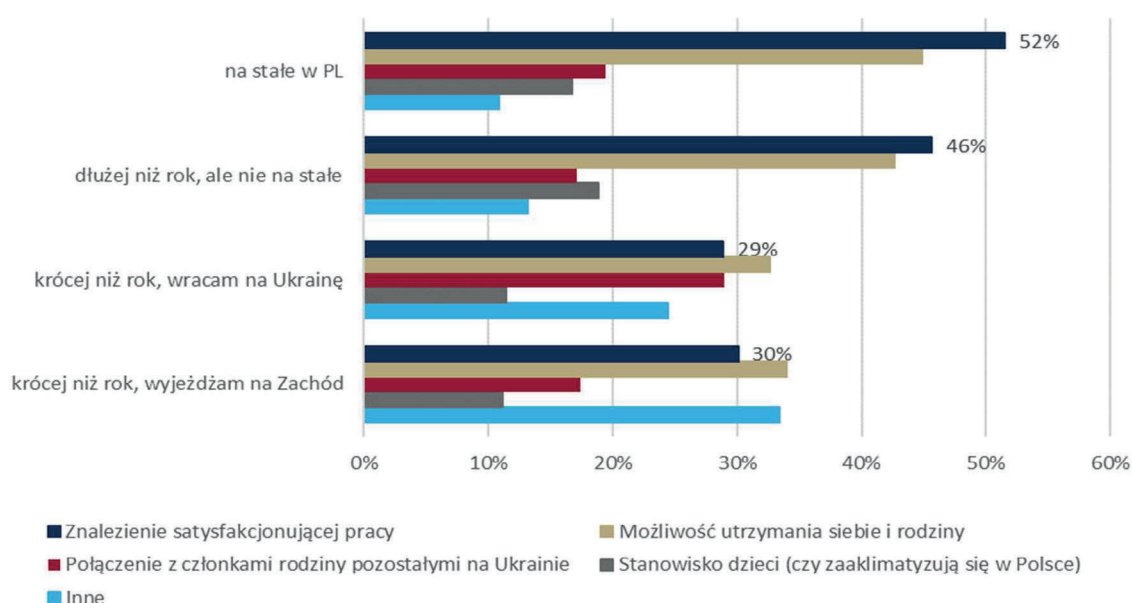

Jak jednak pokazują wyniki badania mimo iż uchodźcy chętnie występują o PESEL (**Rysunek 30**), to posiadanie go i dostęp do szeregu wiążących się z tym uprawnień i możliwości nie ma

zasadniczo wpływu na ich plany związane z pobytem w Polsce. Plany dalszego pobytu w Polsce osób posiadających PESEL kształtują się podobnie jak ogółu badanych oraz osób, które nie mają PESELu. Tak więc poza tym, że PESEL ułatwia w danym momencie pobyt w Polsce, to idące za nim uprawnienia nie są wystarczające, aby skłonić uchodźców do pozostania w Polsce na dłużej.

Jakie inne czynniki mogłyby więc wpłynąć na decyzje uchodźców? Zdecydowanie są to warunki finansowe (**Rysunek 31**). Osoby rozważające powrót w przeciągu roku na Ukrainę lub wyjazd na zachód najczęściej wskazywały na możliwość utrzymania w Polsce siebie i rodziny jako najważniejszy warunek (odpowiednio 29% i 30% wskazań).

Rysunek 31. Czynniki mogące wpływać na rozważenie pozostania w Polsce (dwa najważniejsze)

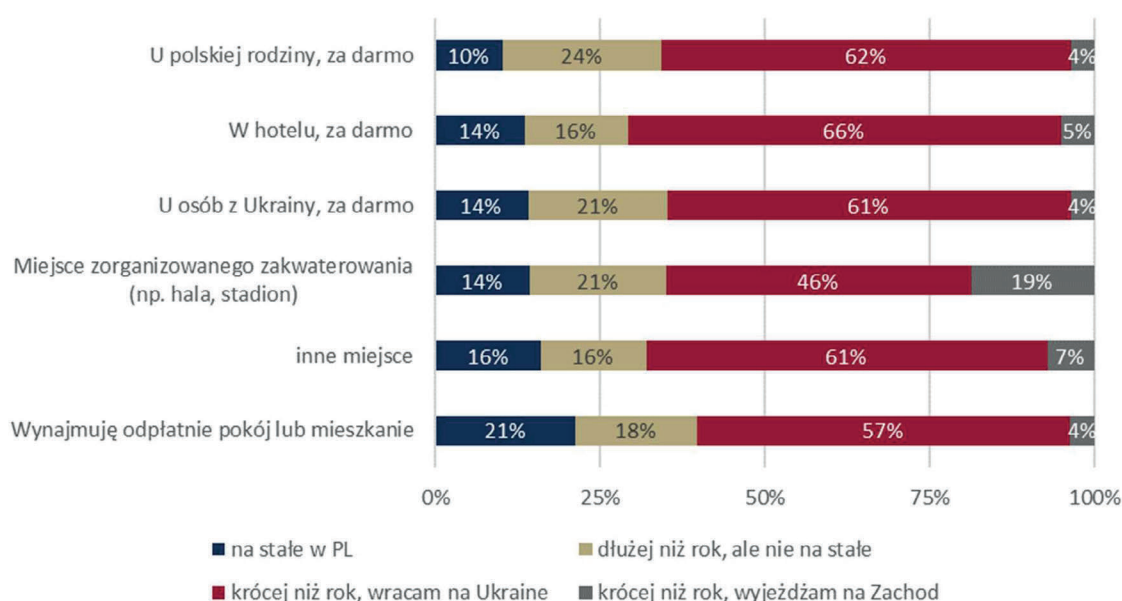
Satysfakcja ze znalezionej pracy także ma istotne znaczenie, co wynika zapewne z faktu, że ponad połowa uchodźców ma wyższe wykształcenie. Nawet osoby zdecydowane zostać w Polsce na stałe lub na dłużej wskazywały najczęściej na tę odpowiedź, co może sygnalizować, że praca poniżej kwalifikacji i ogólny brak zadowolenia z pracy mogą w przyszłości wpłynąć na ich decyzje co do dalszego pobytu w Polsce. Warto przy tym zaznaczyć, iż mimo możliwości wyboru w tym pytaniu dwóch odpowiedzi, bardzo duża część ankietowanych wybrała tylko jedną opcję i najczęściej było to właśnie znalezienie satysfakcjonującej pracy.

Jeśli chodzi o pozapłacowe czynniki dla osób planujących szybki wyjazd z Polski na Ukrainę, najważniejsze było połączenie z członkami rodziny, którzy tam pozostali – 29% wskazań. Osoby zamierzające zostać w Polsce dłużej lub na stałe często wskazywały też na stanowisko dzieci i to jak one odnajdą się w polskiej rzeczywistości – 19% i 17% wskazań.

Bardzo często, zwłaszcza osoby chcące wyjechać dalej na zachód, ale też osoby planujące szybki powrót na Ukrainę wskazywały na inne, niewyszczególnione w kafeterii odpowiedzi czynniki,

które mogą mieć wpływ na ich decyzję – 33% i 24% odpowiedzi. Analizując odpowiedzi na inne pytania, można przypuszczać, że jednym z takich czynników jest aktualna sytuacja mieszkaniowa (**Rysunek 32**). Osoby samodzielnie wynajmujące mieszkanie lub pokój częściej od pozostałych deklarują chęć pozostania w Polsce na stałe – 21%. O szybkim powrocie do ojczyzny myślą natomiast osoby mieszkające nieodpłatnie w hotelach – 66%, ale też osoby mieszkające u polskich rodzin lub swoich ukraińskich znajomych – 62% i 61% wskazań. Wynika to zapewne z dużej tymczasowości takiego rozwiązania. Osoby pozostające w miejscach zbiorowego zakwaterowania, częściej niż pozostali rozważają wyjazd w krótkim czasie do innego kraju – 19%.

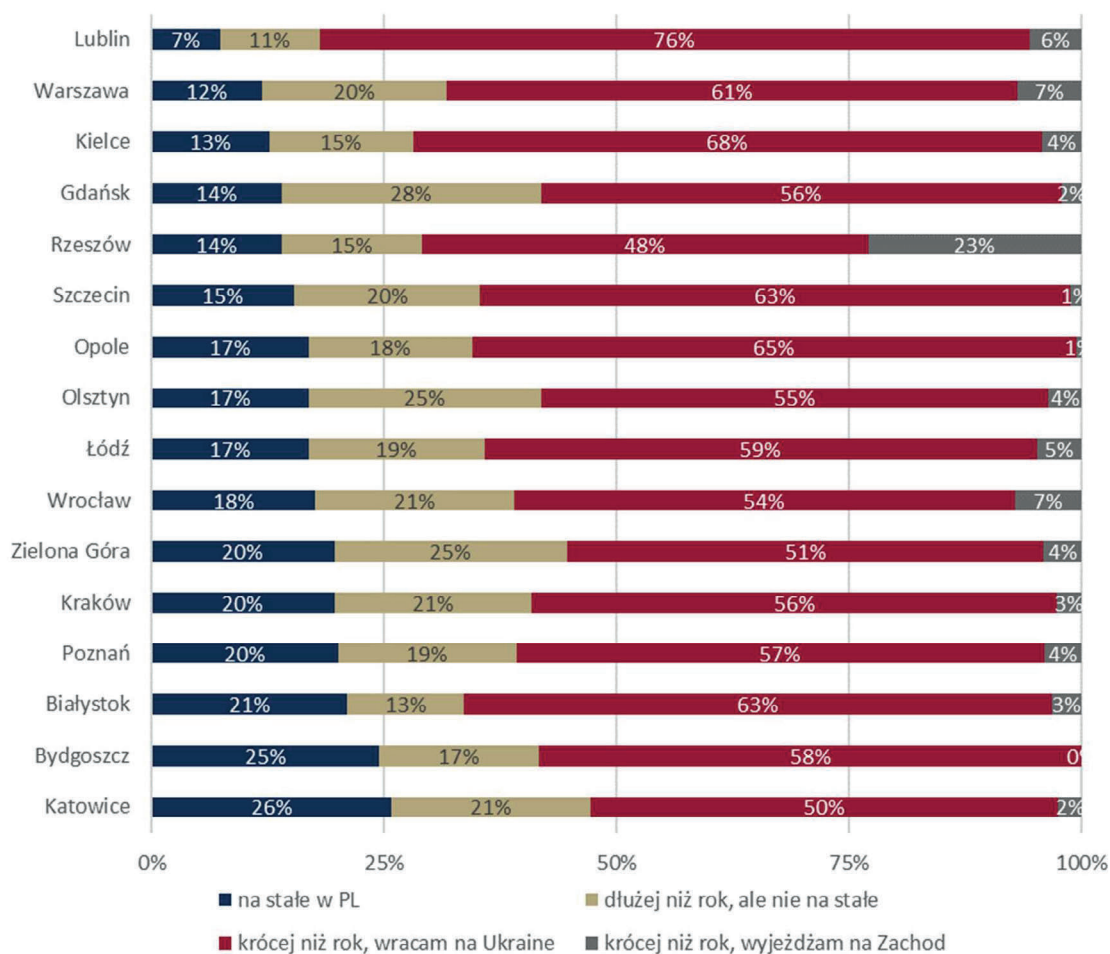
Rysunek 32. Planowany dalszy pobyt w Polsce a obecna miejsce zakwaterowania w Polsce

Sytuacja mieszkaniowa o tyle może przesądzić o pozostaniu lub wyjeździe z Polski, że na rynku nieruchomości, przynajmniej w dużych miastach brak jest mieszkań do wynajęcia, a w szczególności takich będących w zasięgu finansowym uchodźców. Wprowadzona z końcem czerwca nowelizacja do specustawy likwidująca dzienne dopłaty dla polskich rodzin w kwocie 40 zł na osobę za udzielenie zakwaterowania i zapewnienie wyżywienia uchodźcom, na pewno jeszcze bardziej tę sytuację skomplikuje. W przypadku części z nich może nawet przyspieszyć decyzje o wyjeździe z Polski. Alternatywą może być przemieszczenie się do mniejszych miejscowości ale tam z kolei uchodźcy mogą mieć problem ze znalezieniem pracy.

Pewnym sygnałem, gdzie najlepiej odnaleźli się przybyli do Polski obywatele Ukrainy i gdzie najchętniej chcą zostać na dłużej jest analiza ich planów pod kątem miasta w którym aktualnie zamieszkują (**Rysunek 33**). Okazuje się że nie są to największe aglomeracje. W Warszawie na stałe chce zostać tylko 12% badanych a w Łodzi 17% we Wrocławiu 18%, najlepiej z czwórki największych miast wypada Kraków gdzie na stałe chce zostać 20% badanych.

Rysunek 33. Planowany dalszy pobyt w Polsce a aktualne miejsce pobytu

W tym samym czasie w Katowicach czy Bydgoszczy na stałe chciałyby pozostać 26% i 25% ankietowanych. Taki rozkład odpowiedzi może wynikać z kilku czynników. Chociażby z tego, że do największych miast najłatwiej było się dostać i było to najbardziej dostępne rozwiązanie, w sytuacji w której uciekającym przed wojną uchodźcom towarzyszył duży stras. Do mniejszych miast uchodźcy mogli kierować się bardziej świadomie lub wybrać te kierunki ze względu na obecność tam innego członka rodziny. Wysokim udziałem uchodźców deklarujących pozostanie w Polsce więcej niż rok cieszyły się województwa z relatywnie niską stopą bezrobocia i dobrze rozwiniętym sektorem przemysłu i usług w których mogą pracować imigranci (województwa śląskie, pomorskie).

Na szczególną uwagę zasługuje natomiast Rzeszów i Lublin, a więc miast leżących w najbliższym sąsiedztwie granicy z Ukrainą. Aż 23% z ankietowanych w Rzeszowie deklaruje, że chce jechać dalej na Zachód, w żadnym innym mieście nie uzyskano nawet zbliżonego wyniku. Może to sugerować, że osoby przekraczające granicę, które już w chwili wjazdu do Polski mają sprecyzowane plany dalszej podróży, w większości przypadków nawet nie trafiają do innym miast tylko prosto z Rzeszowa kierują się za granicę. Co do Lublina, to tu z kolei przebywa najwięcej osób,

planujących szybki powrót do kraju – 76%, które prawdopodobnie właśnie ze względu na chęć szybkiego wyjazdu z Polski postanowiły zostać w pobliżu granicy.

Analizując plany uchodźców co do ich dalszego pobytu w Polsce, wyraźnie widać dużą chęć powrotu do kraju i traktowanie obecnej sytuacji jako tymczasowej. Zestawienie ich planów z innymi zebranymi w badaniu informacjami pokazuje jak wiele czynników, począwszy od sytuacji rodzinnej poprzez różne niezależne czynniki jak znalezienie pozwalającej na utrzymanie się pracy, czy możliwość znalezienia zakwaterowania może na te plany wpływać.

5. Aneks. Metoda badania ankietowego i sposób ważenia wyników

Dużym utrudnieniem w badaniach ankietowych imigrantów w Polsce jest brak możliwości wykorzystania operatu losowania, z którego mogliby zostać wylosowani respondenci do badania. Niniejsze badanie zostało przeprowadzone na próbie osób dobranych w sposób losowo-kwotowy – tzn. ankieterzy mieli za zadanie zapewnić pewne minimalne zróżnicowanie ankietowanych według wybranych cech i unikając efektu tzw. śniegowej kuli, tzn. unikając przeprowadzania ankiet wśród osób, które przebywają razem lub się znają. Ankiety zostały przeprowadzone w miastach wojewódzkich Polski i ich okolicach za pomocą kwestionariuszy opracowanych w językach ukraińskim, rosyjskim lub polskim wśród spotkanych uchodźców z Ukrainy.

Ze względu na duże prawdopodobieństwo zrealizowania się próby w sposób inny niż proporcje uchodźców według wybranych cech (takich jak województwo i powiat, wiek i płeć) obserwowane dla całej populacji według dostępnych danych nieodzowne stało się ważenie otrzymanych wyników tak, aby proporcje osób o określonych cechach na podstawie których obliczane są wyniki odpowiadały proporcjom w opublikowanych danych dotyczących populacji osób, które zarejestrowały się w systemie PESEL. Przyjęto przy tym założenie, że proporcje osób w całej populacji zawierającej uchodźców, którzy nie zarejestrowali się w systemie PESEL są takie same jak proporcje osób według województw, wieku i płci w systemie PESEL. Ponadto przyjęto, że ze względu na realizację badania w miastach wojewódzkich i ich okolicach populacja do obliczania wag zostanie zawężona do powiatów obejmujących miasta wojewódzkie i ich okolice.

Konstrukcja wag analitycznych opierała się na równaniu:

$$w_i = \frac{N_i}{n_i}$$

gdzie N_i było liczebnością populacji danej grupy i uchodźców wyodrębnionej ze względu na województwo, wiek i płeć (np.: kobiety, w Warszawie i okolicach, w wieku 34-44 lata), n_i było liczebnością grupy i w zrealizowanej próbie, natomiast w_i stanowi wagę – mnożnik, przez który należy przemnożyć korygując surowe wyniki badania tak, aby otrzymać wyniki reprezentatywne dla populacji uchodźców.

Spis wykresów

Rysunek 1. Ruch na granicy z Ukrainą (dzienny w tysiącach)	7
Rysunek 2. Struktura uchodźców według daty ostatniego przyjazdu do Polski (dane ankietowe)	7
Rysunek 3. Deklarowana chęć rejestracji w PESEL a faktyczna rejestracja według daty przyjazdu	8
Rysunek 4. Uchodźcy z Ukrainy według wieku (osoby powyżej 18 roku życia)	9
Rysunek 5. Regiony Ukrainy, w których mieszkali uchodźcy przed przyjazdem do Polski oraz struktura ludności tych terenów z 2018 r. zamieszkania na Ukrainie przed wojną a terenów z 2018 roku	9
Rysunek 6. Struktura osób przesiedlonych wewnętrznie na Ukrainie według regionu pochodzenia	10
Rysunek 7. Odsetek uchodźców przyjeżdżających do Polski przez granicę Polski z Ukrainą oraz przez inne kraje	11
Rysunek 8. Uchodźcy z Ukrainy według posiadanego wykształcenia	11
Rysunek 9. Miejsce zamieszkania na Ukrainie a wykształcenie uchodźców	12
Rysunek 10. Znajomość języka polskiego wśród uchodźców	12
Rysunek 11. Czy po wybuchu wojny przyjechały z Panią do Polski inne osoby z rodziny?	13
Rysunek 12. Czy ktoś z najbliższych osób uchodźcy pozostał na Ukrainie?	13
Rysunek 13. Struktura odpowiedzi na pytania o doświadczenia z pobytem w Polsce	14
Rysunek 14. Zróżnicowanie doświadczenia i wiedzy dotyczącej migracji do Polski według regionów	15
Rysunek 15. Aktywność na polskim rynku pracy a tymczasowość pobytu w Polsce	17
Rysunek 16. Aktywność na polskim rynku pracy a sytuacja rodzinna	17
Rysunek 17. Status na rynku pracy na Ukrainie	18
Rysunek 18. Status na rynku pracy na Ukrainie a aktywność zawodowa w Polsce	18
Rysunek 19. Zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy imigrantów według regionów	18
Rysunek 20. Zakwaterowanie uchodźców w Polsce	20
Rysunek 21. Pomoc poza zakwaterowaniem	20
Rysunek 22. Jakie byłyby najważniejsze formy pomocy uchodźcom, ułatwiające im pobyt w Polsce	21
Rysunek 23. Pomoc świadczona przez uchodźców innym osobom na Ukrainie	22
Rysunek 24. Odsetki uchodźców przekazujących pomoc na Ukrainę w wybranych grupach respondentów	22
Rysunek 25. Jak długo Pana/Pani zdaniem będzie trwał pobyt w Polsce	23
Rysunek 26. Planowany dalszy pobyt w Polsce a podstawowe cechy demograficzne	24
Rysunek 27. Planowany dalszy pobyt w Polsce a poziom wykształcenia i sektor ostatniego miejsca pracy na Ukrainie (wybrane kategorie)	25
Rysunek 28. Planowany dalszy pobyt w Polsce a aktywność na rynku pracy	26
Rysunek 29. Czy w przypadku szybkiego zakończenia w najbliższym czasie działań wojennych, wróciłby pan/Pani na Ukrainę w przeciągu 3 miesięcy?	27
Rysunek 30. Posiadanie numeru PESEL a plany na dalszy pobyt w Polsce	27
Rysunek 31. Czynniki mogące wpływać na rozważenie pozostania w Polsce	28
Rysunek 32. Planowany dalszy pobyt w Polsce a obecna miejsce zakwaterowania w Polsce	29
Rysunek 33. Planowany dalszy pobyt w Polsce a aktualne miejsce pobytu	30

www.nbp.pl

